

RASTLINSTVO RATITOVCA

Najvišji vrh loškega ozemlja Ratitovec se vzdiguje na južnem robu planote Jelovice in je vzhodni skrajnik Julijskih Alp. Ratitovec je skupno ime za vrsto vrhov, ki so nanizani v smeri vzhod-zahod. Nobeden od teh vrhov nima tega imena. Najvišji so vzhodni trije vrhovi, ki slikovito gospodujejo nad gornjim delom doline. To so Kosmati vrh, Gladki vrh in Altmauer (1641, 1666 in 1672 m). Prva dva loči Razor, značilna ledeniška koritasta dolinica. Kosmati vrh je proti prevalu Vratca, proti planini Klom in proti Jelovici položen, na južno stran pa se z Rjavimi pečmi spušča v Razor. Tudi Gladki vrh ima proti Razoru majhno steno Divji rob. Gladki vrh je kopast. Na vzhod se podaljšuje v pečevnati rob Goč, na zahod ga pa visok in širok preval veže z Altmaurom. Greben se vleče naprej na zahod proti Spodnjim Bohinjskim goram in je na selško stran strm in skrotjast, na jelovško stran pa precej položen in kotanjast. Gladki vrh in Altmauer se na severno stran spuščata v planino Pečano.

Ratitovec je v glavnem zgrajen iz dachsteinskega apnenca, ki je močno zakrasel. Z apnenčastih strmin se vsipljejo melišča. Izpod dachsteinskih skladov gledajo paleozojski peščenjaki, ki močneje preperevajo in niso prepustni za vodo, zato so iz njih izoblikovani položnejši bregovi z izviri, ki so ugodna podlaga rastlinstva in naselij Zabrda, Torke, Prtovča in Podlonka. Planotasti svet Kosmatega vrha, planini Klom in Pečana ter severna pobočja Gladkega vrha in Altmaura imajo veliko vrtač, iz ruše gleda mnogo golih skal, prst je tod plitva, vode na površju ni, ker deževnica ali snežnica izginja v apnenec in se pokaže šele nad paleozojskimi peščenjaki ob vaseh. Pečana dobiva vodo iz kraške jame s snegom, planinska koča pod Gladkim vrhom ima kapnico. Le v kotanji vzhodno od Gladkega vrha so plitve mlake, kjer se deževnica zaustavlja na preperelini.

O podnebjju Ratitovca ni podatkov, ker ni v tem pogorju nobene meteorološke postaje. Le iz Sorice (954 m) imamo za nekaj let meritve padavin. Z višino 1600 m spada Ratitovec v sredogorski, vrhovi pa že v visokogorski pas z značilnim gorskim podnebjem. Poletne temperature se z višino nižajo, pozimi pa imajo južni bregovi, kjer sneg naglo skopni, milejše temperature kakor tesna Selška dolina, ki ima sonce le nekaj ur dnevno. Po množini padavin sklepam iz karte O. Reye »Razprostranjenost padavin na Slovenskem«, da znaša tod poprečno 2100 mm na leto. Višek padavin je v jesenskih, drugi višek v spomladanskih mesecih. Ratitovec stoji v prvi vrsti višjih vrhov, ob katere zadevajo vlažne zračne mase, ki prihajajo z juga. Za rastlinstvo je velikega pomena snežna odeja, ki ga varuje pred zmrznjenjem. Sneg leži navadno od druge polovice oktobra do druge polovice maja. Le južni bregovi so včasih kopni že aprila. Položnejši vrhovi in položnejši severni bregovi so dalj časa

pod snegom. Zlasti dolgo leži sneg v dnu Razora in v kotanjastem svetu proti planinama Pečani in Klomu. Na vrhove in položnejša severna pobočja znatno vplivajo severni vetrovi. Razor in južni bregovi so v zatišni legi. Pač pa imajo na prisojni strani na rastlinstvo precejšen vpliv južni vetrovi. Tam je tudi močnejše sončno obsevanje in manj vlažnosti. Vrhovi sami so pogosto v megli, celo takrat, ko nekaj sto metrov nižje sije sonce.

Opisani dejavniki, predvsem nadmorska višina in z njo zvezane razmere ter kamninska podlaga in na njej nastala preperelina so odločilne za temeljite razlike v razvrstitvi rastlinskih vrst. Preiskala sem gorski svet nad naselji, to je od približno 1100 m navzgor do vrhov. Svoje ugotovitve podajam glede na rastišča, to je, kaj raste na alpskih tratah, na grušču in na skalah Ratitovca, kjer najdemo rastlinske vrste, ki so najbolj značilne za visokogorski svet in najbolj zanimajo planinca. Gozd omenjam le na splošno, kakšen je in kje se razprostira po Ratitovcu. Ne naštevam pa vsega rastlinja, ki živi v gozdu, čeprav sem to proučila. Spis bi bil s tem preobsežen in vrste rastlin v gozdu so najbolj podobne tistim v dolinah in jih bralci verjetno najbolj poznajo.

Gozd

Najobširnejši del Ratitovca prekriva gozd, ki mu prištevamo še zakrnelo bukovje in rušje. Ratitovec je visok prav toliko, da sega v območje zgornje gozdne meje. Na 500 do 600 m nižji Jelovici odlično uspevata smrekov in jelov gozd. Tukaj pa močan, mrzel veter ovira rast drevoja in strnjen gozd ne dosega vrhov, pač pa na Gladkem vrhu zakrnelo bukovje raste skoraj do roba. Seveda je človek potisnil gozd še pod naravno zgornjo mejo, da je pridobil pašne površine. Za tem sta še izpiranje in degradacija tal opravila svoje uničujoče delo.

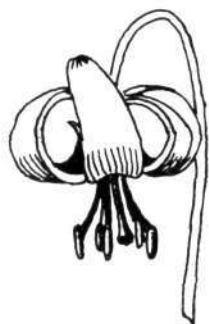
Na nekoliko nižjem Goču, to je vzhodnem grebenu Gladkega vrha, sega gozd točno do grebena. Severna stran je porasla s skrivenčenim, nizkim drevjem, ki v dno Razora prehaja v bukov gozd. Do roba samega pa segajo le nizke, zakrnelo bukve, rušje in rododendron.

Na južnih pobožjih so senožeti, kjer človek s košnjo uniči ves drevesni podmladek. Na dnu teh senožeti pa je strnjen, zdrav, lepo rasel smrekov gozd. Gozdna meja je ostra in ne opazimo nikakega naravnega prehoda. Senožet loči od gozda ostra črta. Nad Plenšakom in Jebnom sega gozd na vzhodnem delu tik do pod skal in ga skale ostro omejujejo. Na Podnu je nekaj starih posek, spremenjenih v pašnik. Nad Zgornjim Podnom, ob poti, ki jo domačini imenujejo »torkarske ride«, je strnjen gozd znatno nižje kot nad Plenšakom in Jebnom. Nad zgornjo gozdno mejo opazimo proti vrhu številne meliščne jarke, med katere se zajeda gozd v obliki jezikov. Do samih skal pridejo le redki jeziki gozda. Razume se, da čim bolj proti vrhu gremo, tem bolj je smreka nizka in skrivenčena. Majhni grebeni, ki se vlečejo v smeri proti vrhu, so v glavnem porasli s smreko, dočim so v jarkih, ki ločijo posamezne grebene med seboj, melišča. Ta melišča so deloma sam grušč, deloma pa so porasla z rododendronom, redkim brinjem, z rušo, ponekod pa še s posameznimi grmi ruševja. Nalivi in plazovi preprečujejo, da bi se jarki oziroma ozka melišča zarasla z drevjem.

Na prisojni strani zahodnega grebena sega strnjen gozd do pod skal oziroma do skrotja. Posamezne skupine smrek in macesnov pa segajo še visoko v skrotje omenjenega grebena. Na vsaki nekoliko širši polici kljubuje vetru

kakšna skupina smrek. Čim bolj visoko stojijo, tem manjše so, bolj skrivenčene in posamezne. Na položnejših mestih med skalovjem pa segajo celo do široke police, ki se vleče po vsem grebenu. V Altmauru je velik požar uničil del tega drevja; kompleks, na katerem je divjal požar, se ostro loči od okolice.

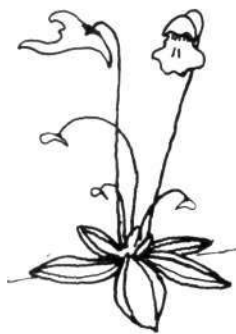
Podobno sliko kot južno pobočje kaže tudi strma vzhodna stran Kosmatega vrha. Strnjen gozd postaja navzgor redkejši, drevje pritlikavo in slabše vrste. Skale same so tudi precejšnja ovira nadaljnjemu širjenju gozda. Le posamezne smreke so si priborile mesto tik pod vrhom. Vrh sam je porasel z grmovjem. To je že pašno področje planine Klom. Drevje je na položnem zahodnem in severnem pobočju redko, vmes so travnate jase, precej pa je grmovja. Svet je kotanjast, kraški ter polagoma pada proti Jelovici. Posejan je z redkim drevjem in posameznimi drevesi, ki kmalu preidejo v strnjen gozd.

Zlato jabolko *Lilium carnioleicum*

Samoperka *Parnassia palustris*

Alpska mastnica *Pinguicula alpina*

Od zgornje gozdne meje ima gozd možnost, da bi lahko segal v dolino, a že davno ga je človek izsekal z namenom, da bi si ustvaril polje in pašnike okoli svojih naselij. V Ratitovcu leže na prisojni strani, v zatišju pred mrzlimi vetrovi vasi Podlonk, Prtovč, Torka, Zabrdno in Zgornje Danje, razporejene v višinskem pasu do 1200 m, najvišje prvobitno zasnovane vasi na Slovenskem, ki se niso razvile iz planin.

Na severni strani in severozahodni pa se spaja gozd z obširnimi jelovškimi gozdovi.

Na Ratitovcu je gozd v glavnem mešan. Skoraj popolnoma čist bukov sestoj je v dnu Razora. Teren je tam razmeroma položen, tla so humozna. Ker je svet le malo nagnjen, voda ne odnaša humusa. Kraj je odprt proti jugu in bukve so zaščitene pred mrzlo burjo. Razen tega imajo še dosti vlage. Na južnem pobočju Kosmatega vrha so melišča, ki padajo v Razor. Ta se ob sončni pripeki močno ogrevajo in izžarevajo toploto, kar tudi prija bukvi. Najbolj razširjen je mešan bukov gozd, primes sta predvsem smreka in jelka. Tak gozd je nad Prtovčem, po vsem vzhodnem pobočju, razen že omenjenega bukovega gozda, po južnem pobočju Goča, na Podnu in na Kosmatem vrhu. Močan vpliv ima na sestoj očitno človek, ki iz gospodarskih ozirov pospešuje gojitev smreke, ne glede na to, da so nekatera rastišča primernejša za bukev. Ker pa je smrekov les bolj cenjen, je morala bukev odstopiti mesto smreki. Sestoji mešanega bukovega gozda so zelo raznolični, tudi grmovje je bogato zastopano.

Čist smrekov gozd najdemo predvsem v višjih legah. Tako raste smreka v zgornjem delu južnega pobočja Goča, v višjih, strmih terenih nad Zgornjim Podnom (nad mešanim bukovim gozdom) ter na prisojnem pobočju Altmaura. Na strmih skrotnatih pobočjih je smreka nadmočna. Tudi na višjih južnih terenih smreka prevladuje nad bukvijo. V skalah na vzhodni strani Gladkega vrha raste sama smreka. Čist smrekov gozd je tudi v kotanjastem svetu na področju planine Klom. Višje ležeči hrbet, ki loči kotlino Kloma od doline, v kateri leži planina Pečana, je pokrit z lepo raščenim mešanim bukovim gozdom. Prav tako dobimo posamezne lepe bukve tudi na travnatem in z grmovjem poraslem zahodnem pobočju Kosmatega vrha. Kotlina planine Klom je polna manjših kotanj. V teh so le smreke in jelke, bukve ni, dočim smo videli, da so bližnji, le nekoliko više ležeči deli, porasli z mešanim bukovim gozdom. Gre torej za tako imenovana mrazišča. V kotanjah sneg zelo dolgo leži.

Kosmati vrh je v glavnem grmovnat. Na zahodnem pobočju rastejo posamezne bukve in pa skupine smrek. Ločijo jih številne jase. Smreke prevladujejo le ob robu, nad Razorom in Podlonkom. Na robu je namreč vpliv ostre burje močnejši.

Skupine smrek so tudi ob robu planine Pečane, kolikor ni bil gozd izsekan zaradi paše. Posamezne smreke segajo tudi proti robu Ratitovčevega grebena.

Na severnem pobočju Gladkega vrha pride bukovje skoraj čisto do roba. Že pri prevalu Vratca bukev ni več tipična. Proti vrhu je vedno bolj grmovnata in razprostrta. Tla so zelo humozna, vlage drevju ne manjka. Pred prehudim mrazom in burjo varujeta bukev razkrečena rast in pozimi snežna odeja.

Alpska trata

Alpska trata prekriva v večjih ploskvah Gladki vrh, plani svet okrog planinske koč, vrh grebena Goča, severno pobočje Altmaura, dno zgornjega dela Razora in dolinico, ki se odpira od Vrate proti planini Pečani. Na južni in jugovzhodni strani Goča prehaja alpska trata v strme senožeti, ki jih prekinjajo skupine večjih skal in jih ločijo v več prog. Manjše površine alpske trate so na Zgornjem Podnu, na Kosmatem vrhu in jase na Klomu. Na severnem pobočju Altmaura in zahodnem pobočju Gladkega vrha je svet skalnat in poln kotanj, med njimi je mestoma po nekaj kvadratnih metrov trate. Med skalami pa rastejo vrbe, brinje, rododendron, šipek, sem in tja kakšna skrivenčena smreka, med tem grmičjem pa alpske steblike in visoke, ostre trave.

V višini, kjer je ostro gorsko podnebje, zamorejo živeti le tiste rastlinske vrste, ki so prilagojene na dolgo sneženo zimo in na trde poletne spremembe v kratki rastni dobi. Te prilagoditve so: pritlična rast, ki omogoča, da rastlina izkorišča talno toploto in ni toliko izpostavljena vetru ter prevelikemu izhlapevanju; večletni listi, ki so pripravljene za presnavljanje, brž ko skopni sneg in jih zadenejo sončni žarki; utrjenost zoper mraz, ki rastlino hudo prizadeva kljub varovalni sneženi odeji; žive, nasičene barve cvetnih listov in močne vonjave cvetja, ki na daljavo vabijo maloštevilne opraševalce — čmrlje; zmožnost samolastne oprašitve, če medsebojno opraševanje odpove.

Seidl takole navdušeno označuje alpske trate: »Alpske trate so pravo kraljestvo alpskega rastlinja. Na alpskih tratih je dosti manj trav kakor v dolinskih, zato pa več cvetic; po dolinskih tratih prevladuje primeroma majhno število rastlinskih vrst, le-te pa nastopajo z velikim številom posameznikov,

in v cvetju le-teh prevladuje večidel ali bela ali rumena barva — po alpskih pa nastopa iznenadno veliko rastlinskih vrst in le-te cveto v najrazličnejših barvah, ne da bi ta ali druga barva odločno prevladovala. Ta neizmerna obilica najraznovrstnejšega cvetja na primeroma majhnem prostoru, ki na alpskih tratih žari z nasičenimi barvami v opojni krasoti, ustvarja tisti mnogoslavljeni sijaj in blesk, ki odlikuje tamkajšnje rastlinsko družbo. Če žarko alpsko sonce z jasnega neba obseva te veselično gizdavo okrašene trate, se vznikli vdajamo uživanju tega brezprimerne pogleda. Še bolj se nam stopnjuje strmenje in spoznavamo, s kako dovršeno tehniko so se znale prirediti, da morejo kljubovati vsem neugodnostim svojega bivališča, hkrati pa izkoristiti vse ugodnosti, da izidejo iz borbe za bitek zmagovite in nastavijo za zmagoslavje krasno cvetje. (Rastlinstvo naših Alp, str. 148—149.)

Alpski kosmatinec
Anemone alpina

Alpski srobot
Clematis alpina

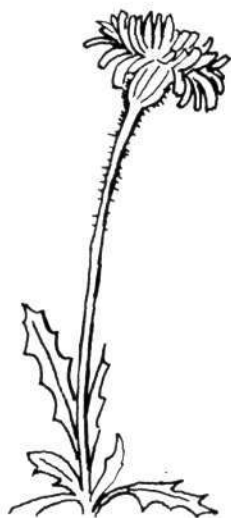

Alpski klinček
Dianthus alpinus

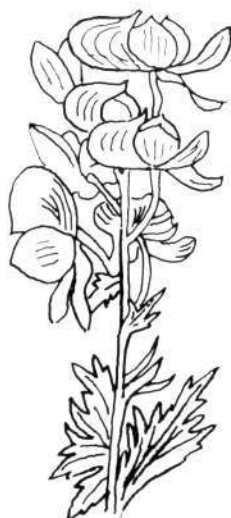
Okrog planinske kočice in na Gladkem vrhu sestavljajo trato naslednje vrste: topolistna vrba (Slovenska imena po »Piskernik: Ključ za določanje«) (*Salix retusa*)*, divji klinček (*Dianthus silvester*), gorska zlatica (*Ranunculus montanus*), bohinjski repnjak (*Arabis vohinensis*), planinsko in velecvetno sončece (*Helianthemum alpestre in grandiflorum*), zlati petoprstnik (*Potentilla aurea*), navadna in blesteča plahtica (*Alchemilla vulgaris in hibrida*), bela, gorska in črna detelja (*Trifolium repens, montanum in pratense*), predivc (*Linum catharticum*), siljelistni jelenovec (*Laserpitium peucedanoides*), bavarski zali klobuček (*Astrantia bavarica*), pisana smetlika (*Euphrasia picta*), vretenčasti ušivec (*Pedicularis verticillata*), pravi ranjak (*Anthyllis vulneraria*), alpska materina dušica (*Thymus alpigenus*), velecvetna črnoglavka (*Prunella grandiflora*), srčastolistna mračica (*Globularia cordifolia*), Clusijev, trebušasti, pannonski in pomladni svišč ali zaspanček (*Gentiana Clusii, utriculosa, pannonica in verna*), Scheuchzerjeva zvončica (*Campanula Scheuchzeri*), Sieberjev repuš (*Phyteuma Sieberi*), mnogolična hudoletnica (*Erigeron polymorphus*),

* Latinsko ime navedeno samo pri prvem imenovanju.

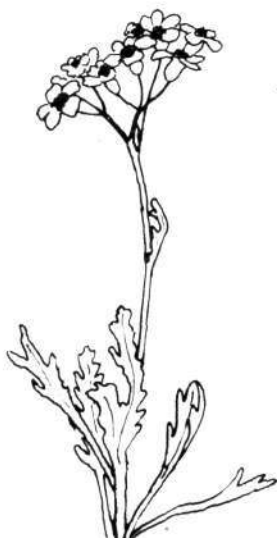
navadna majnica (*Antennaria dioca*), kosmatica (*Hieracium pilosella*), zlati dimek (*Crepis aurea*), alpski planinšček (*Homogyne alpina*), norveški in Hopejev griževcevec (*Gnaphalium norvegicum* in *Hoppeanum*), navadna žiljka (*Tofieldia calyculata*), poljska bekica (*Luzula campestris*), čvrsti šaš (*Carex firma*) in črna murka (*Nigritella nigra*). Iz tal, ki so še mokra od tajajočega se snega, ob robu snežišča, brž poženeta najmanjši alpski zvonček (*Soldanella minima*) in nunka ali beli žafran (*Crocus albiflorus*).

Zlati dimek *Crepis aurea*

Latasta preobjeda
Aconitum paniculatum

Planinski pelin
Achillea Clavenae

Na severnem pobočju Altmaura proti planini Pečani pa najdemo še bolj pisano rastlinsko družbo, vmes tudi številne grme in tako imenovane alpske steblikle. Naj omenim le nekatere vrste: alpska vrba (*Salix alpina*), alpska lanika (*Thesium alpinum*), živorodna dresen (*Polygonum viviparum*), planinski slanozor (*Heliosperma alpestre*), toga smiljka (*Cerastium strictum*), planinski srobot (*Clematis alpina*), pogačica (*Trollius europaeus*), robata krčnica (*Hypericum maculatum*), samoperka (*Parnassia palustris*), potočna sretena (*Geum rivale*), srčna moč (*Potentilla erecta*), predalpska grebenuša (*Polygala alpestris*), planinska mastnica (*Pinguicula alpina*), alpski šetraj (*Calamintha alpina*), retiški svišč (*Gentiana rhaetica*), kranjski osat (*Cirsium carniolicum*), sinjelistni, okrinkani in repinčasti turek (*Carduus glaucus*, *personata* in *carduelis*), kosmata škržolica (*Hieracium villosum*) in zelenkasta čmerika (*Veratrum Lobelianum*).

Grušč

S strmih skal in sten se zaradi vremenskih sprememb, posebno zaradi zmrzovanja in segrevanja in zaradi snega, dežja in vetra krušijo večji in manjši kosi kamenja. Pod stenami se zbira grušč, ponekod v obliki melišč. Na Ratitovcu leži grušč v Razoru pod Divjim in pod Rdečim robom in na južnem pobočju pod skalami in skrotjem.

Tudi grušč skušajo zavzeti nekatere posebno odporne rastlinske vrste, predvsem takšne, ki imajo tako dolge korenine, da se morejo sproti reševati pred zasipanjem.

V dnu melišč, kjer se zaustavljajo večji kosi grušča, rastejo skromni primerki brina, rušja, bukve, gole, alpske in velelistne vrbe, planinskega nagnoja (*Laburnum alpinum*) in srobota, goli lepen (*Adenostyles glabra*), Hopejeva črnobina (*Scrophularia Hoppii*) in črnoga (*Actaea spicata*).

Najdrobnejši grušč je v obrobni delih melišč, že bolj ali manj ustaljen in preraščen z rastlinami, med katerimi je precej alpskih steblik. Tak je velik del grušča pod Divjim robom. Na njem so zasidrane tele vrste: alpska lanika, gozdni črnilec (*Melampyrum silvaticum*), latasta preobjeda (*Aconitum paniculatum*), velecvetno sončece, pravi ranjak, bavarski zali klobuček, avstrijski dežen (*Heracleum austriacum*), velika velestika (*Ligusticum Seguierei*), ciklamen, pisana smetlika, Jacquinov čišljak (*Betonica Jacquini*), alpski šetraj, velecvetna črnoglavka, srednje grabljišče (*Knautia intermedia*), Scheuchzerjeva zvončica, koprivasta zvončica (*Campanula trachelium*), glavičasti repuš, kranjski osat, sinjelistni turek, goli lepen, Triumfettijev glavinec, mnogolična hudoletnica, bodeča neža (*Carlina acaulis*), primožek ali volovec in trave — navadna smiljica (*Koeleria pyramidata*), pisana vilovina (*Sesleria varia*) in alpska latovka (*Poa alpina*).

Scheuchzerjeva zvončica
Campanula Scheuchzeri

Diakavi sleč
Rhododendron hirsutum

Clusijev svišč
Gentiana Clusii

Grušcnata je tudi široka polica v steni Altmaura in Kremanta. Na njem rastejo: riga (*Aconitum vulparia*), robata krčnica, ozkolistno ciprje (*Chamenerion angustifolium*), alpska lanika, smrdljčka (*Geranium Robertianum*), velika velestika, Jacquinov čišljak, hribska perla (*Asperula cynanchica*), rumenkasta zvončica (*Campanula thyrsoidea*), lepki osat (*Cirsium erisithales*), volovec, repinčasti in okrinkani turek, šmarni križ (*Senecio jacobaea*), Triumfettijev glavinec, bodeča neža, zlato jabolko (*Lilium carniolicum*), navadna smiljica in mlahava bilnica (*Festuca laxa*).

Najhujšim preizkušnjam so izpostavljene rastline v živem grušču, kjer še naletavajo kosi kamna in se grušč delno premika navzdol. Tam rastejo: praprot apnenka (*Dyopteris Robertiana*), gola vrba, ščitasta kislica (*Rumex scutatus*), planinski slanozor, velesa (*Dryas octopetala*), srčastolistna mračica,

Jacquinov čišljak, alpski šetraj, tropernata špajka, trebušasta zvončica (*Campanula cochlearifolia*), goli lepen, planinski pelin (*Achillea clavенаe*) in trava mlahava bilnica.

Skale

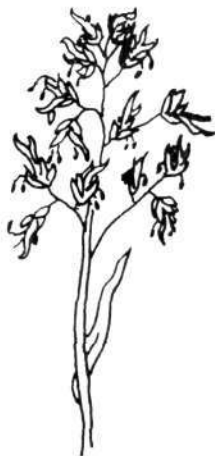
Skale so le na prvi pogled videti gole in neporaščene. Od blizu pa nas razveselijo s pisanim cvetjem. Naseljujejo jih posebne združbe rastlin, ki se zadovoljujejo z malo prsti in malo vode po razpokah in špranjah. To so mesta, ki so za vse ostale rastline skrajno neugodna. Omenjene rastline se pogosto razraščajo v blazinice, zlasti če so mesta izredno slaba, to je, če je skala gladka in ima le ozke špranje in plitve vdolbine. Tvorba blazinic jim omogoča, da zadržujejo čimveč prsti in vlage.

Topolistna vrba
Salix retusa

Crna murka
Nigritella nigra

Alpska latovka
Poa alpina

Skale so na južnem pobočju Gladkega vrha in Altmaura, zlasti v vzhodnem grebenu Gladkega vrha, v Goču, dalje v Divjem robu (steni v Gladkem vrhu, ki pada v Razor) in v Rdečem robu (steni v Kosmatem vrhu). Večina teh skal ima sončno, suho lego. V njih živče vrste so prilagojene na malo vode (*Xerophita*). Pozimi so skale brez snežne odeje ali pa jo imajo zelo malo in le kratek čas. Tako so rastlinice pozimi izpostavljene mrazu in vetru.

Skoraj vse rastline, ki žive v skalah, cveto sredi poletja. Izjema so le Burserjev kreč (*Saxifraga Burseriana*), zimzeleno kurje zdravje (*Draba aizoides*) in avrikelj (*Primula auricula*). Zgodaj spomladi, v prvih majskih dneh, ko v Razoru in na severnem pobočju leži še precej snega, je južno in vzhodno pobočje že kopno. Na vrhu je še vse mrtvo, skale pa so že v cvetju. Tedaj cvetijo zgoraj naštetih tri vrste. Tudi v skalah Goča prevladujejo: avrikelj, Burserjev kreč, zimzeleno kurje zdravje in pisana vilovina.

Na skalnatem južnem pobočju, kjer pelje pot s Podna k planinski koči na Gladkem vrhu, rastejo tele vrste: Hayekova lepnica (*Silene Hayekiana*), zimzeleno kurje zdravje, Kernerica (*Kerneria saxatilis*), vrsta krečev — sinje zeleni, Burserjev, grozdnati, skorjasti in Hostov kreč (*Saxifraga caesia*, *Burseri-*

ana, aizoon, *incrustedata* in *Hostii*), avrikelj, srčastolistna mračica, planika ali očnica (*Leontopodium alpinum*), alpska nebina (*Aster alpinus*) in pisana vilovina. Nižje raste tudi pomladansko resje in rododendron. V grušču med skalami je precej velese. Teren je v splošnem zelo suh. Na nekaterih vlažnih krajih najdemo alpsko mastnico. Ob dnu nekaterih večjih skal, kjer je nekoliko več prsti, sence in vlage, uspevajo praproti: planinska podlesnica, zelenica, bukovičica in alpska glistovnica (*Nephrodium phegopteris* in *Villarsi*), ob njih pa rumeni jetičnik in maholika popkoresa.

Na južnem pobočju Altmaura se kakih 100 do 150 m pod vrhom vleče široka polica, ki se nadaljuje uro hoda daleč proti zahodu. V skalah te police rastejo: praprot zelenica, Hayekova lepnica, planinski slanozor, maholika popkoresa, divji klinček, kernerica, velecvetno sončece, ostra in črnikasta homulica (*Sedum acre* in *atratum*), skorjasti, grozdnati in Hostov kreč, alpski petoprstnik, triglavska roža, nizka krhlika, skalna prerast (*Bupleurum petraeum*), pomladansko resje, rumeni jetičnik, ciklamen, srčastolistna mračica, alpska materina dušica, hribska perla, skalna špajka (*Valeriana saxatilis*), Scheuchzerjeva in trebušasta zvončica, planika, pisana vilovina, alpska latovka, navadna smiljica, mlahava bilnica in pokončna stoklasa (*Bromus erectus*).

Velesa *Dryas octopetala*

Najmanjši alpski zvonček
Soldanella minima

Triglavska roža
Potentilla nitida

Zelo podobne so skale v Rdečem robu, steni Kosmatega vrha. Stena je obrnjena na jug in ima precej sonca. Rastline so iste.

Divji rob, stena v Gladkem vrhu, pa ni tako zelo suha in sončna. Obrnjena je na jugovzhod. V njenih skalah najdemo: divji klinček, planinski slanozor, Hayekovo lepnico, kuštravo panešpljo (*Cotoneaster tomentosus*), skorjasti in grozdnati kreč, nizko krhliko, skalnato prerast, rumeni jetičnik, alpsko materino dušico, skalno špajko, alpsko nebino, planiko in kosmato škržolico.

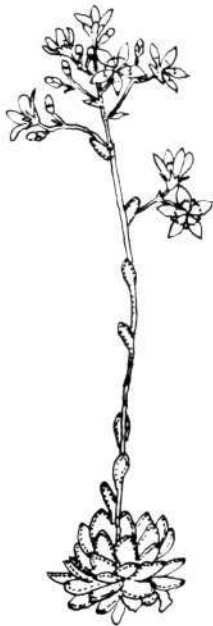
Razširjenost redkejših vrst

Burserjev kreč (*Saxifraga Burseriana*) je sicer bolj redka rastlina, na Ratitovcu pa raste v večji množini po skalah vzhodnega in južnega grebena in okrog planinske kočice. Na južnem pobočju ob poti s Podna na vrh sega zelo globoko. Lepo uspeva celo na Zgornjem podnu v višini 1100 m na skali, ki se je nekoč zavalila z Goča. Cvetočo sem našla 12. 5. in 26. 5. 1954 in 10. 5. 1955. Obe leti se je vegetacija zakasnila, tako da lahko računamo, da normalno cveta že konec aprila in v začetku maja. To je pa čas, ko botaniki

manj hodijo v gore kot poleti. Pozneje pa je teže opazna. Verjetno je zato znana tudi z manj nahajališč. Našla sem jo tudi na prevalu Vrh Bače.

Navadna mastnica (*Pinguicula vulgaris*) raste ob poti »čez pručico«, ki gre s Prtovča v Razor, na poseki, ki jo namaka studenec. Izven obravnavanega ozemlja pa raste ob cesti, ki pelje s Češnjice na Prtovč. Zlasti na drugem mestu je zelo številna.

Velika velestika (*Ligusticum Seguieri*): Pod prevalom Vratca na koncu Razora sem naletela na več grmov te velestike. Določil prof. dr. E. Mayer. Raste pa tudi na melišču pod steno Rdeči rob, prav tako v Razoru in na južni strani Ratitovca na zaraslem melišču pod Kremantom.

Grozdnati kreč
Saxifraga aizoon

Avrikej *Primula auricula*

Planika
Leontopodium alpinum

Rastline narisal Fr. Planina

Kranjski osat (*Cirsium carniolicum*) raste raztreseno na Altmauru med alpskimi steblikami srednjim grabljiščem, Jacquinovim čišljakom, zelenkasto čmeriko, potočno sreteno, robato krčnico in svečnikom. Našla sem ga tudi na zaraslem melišču pod Divjim robom na vzhodni strani Gladkega vrha v družbi z rigo, bodečo nežo, Jacquinovim čišljakom, bavarskim zalim klobučkom, primožkom, velikonočnico, velecvetno črnoglavko, golim lepenom, Triumfettijevim glavincem in rdečim črnilec.

Triglavska roža (*Potentilla nitida*): Blazinice tega petoprstnika, ki ima slovensko ime po očaku Triglavu, so me presenetile na južni strani Altmaura. Rastejo na prisojnih skalah v družbi z alpskim petoprstnikom, nizko krhliko, topolistno vrbo, Scheuchzerjevo zvončico, skalno špajko, Hayekovo lepnico, srčastolistno mračico in skorjastim krečem.

Kuštrava panešplja (*Cotoneaster tomentosa*) je zastopana z nekaj grmiči pod Divjim robom v Gladkem vrhu.

Ratitovec stoji na prehodu med floristično raziskanima vrhoma Črno prstjo, ki se vzdiguje v južnem grebenu Julijskih Alp, in Poreznom, izrazitim stožcem predgorja, ter med gozdnato planoto Jelovico.

Geološka osnova je na Ratitovcu v glavnem enaka kot v Julijskih Alpah in na Jelovici, to je dachsteinski apnenec. Na podlagi tega ne moremo pričakovati florističnih razlik. Enako lahko trdimo o alpskem predgorju, čeprav je Porezen iz ploščastih apnencev, Blegoš pa iz glavnega dolomita. Ti dve kamnini spadata med »apnenec« v širšem smislu in sta enako bazični kamnini. Nimata pa strmih sten, temveč dajeta obema vrhovoma bolj oble oblike, kar je poleg osamljenosti in manjše nadmorske višine glavna osnova za floristične in vegetacijske razlike.

Poudarek mojega proučevanja je bil na višjem, alpskem pasu in proučevanje ni seglo v nižje dele, zato pa tudi podrobnejša primerjava z Jelovico nima pravega pomena.

Med alpskima ozemljema Črne prsti in Ratitovca je nižje ozemlje z vegetacijskim značajem Jelovice in torej ni sklenjene floristične povezave med obema. Tako je Ratitovec zadnji osamljeni otok alpskih trat, skalovja in melišč, česar v predgorju ne najdemo več. Vendar pa te tri vegetacijske enote niso več popolnoma tipično alpske, ker se čuti močan vpliv južnih elementov, posebno zaradi manjše nadmorske višine in oddaljenosti od strnjene visokega gorovja. Posledica teh dveh pojavov je večja sušnost in večja toplota, posebno na južnih pobočjih, kjer je glavni del alpskega področja. Zato nastopajo tukaj poleg alpskih tudi termofilni predstavniki, ki zahtevajo več toplote, kot so npr. mali jesen (*Fraxinus ornus*), robida, velestika in drugi. Izmed alpskih predstavnikov pa pogrešamo večino tistih alpskih vrst, ki ljubijo vlago. Ti so omejeni le na tista manjša področja, kjer dalj časa leži sneg: najmanjši in navadni alpski zvonček (*Soldanella minima* in *alpina*), bohinjski repnjak (*Arabis vohinensis*), gorska zlatica (*Ranunculus montanus*), alpski planinšček (*Homogyne alpina*), planinska maščnica (*Pinguicula alpina*), Clusijev in panonski svišč (*Gentiana Clusii* in *pannonica*), Sieberjev repuš (*Phyteuma Sieberi*), predalpska grebenuša (*Polygda alpestris*), navadna in blesteča plahtica (*Alchemilla vulgaris* in *hybrida*). Prevladujejo pa alpski kserofiti, vrste, ki uspevajo na suhih rastiščih: sinje zeleni, Hostov, grozdnati in Burserjev kreč (*Saxifraga caesia*, *Hostii*, *aizoon* in *Burseriana*), kosmata škržolica (*Hieracium villosum*), zimzeleno kurje zdravje (*Draba aizoides*), planika (*Leontopodium alpinum*), triglavsko roža (*Potentilla nitida*), nizka krhlika (*Rhamnus pumila*) in kernera (*Kernera saxatilis*).

Ratitovec kot geografski in klimatski prehod med Julijskimi Alpami in njihovimi predgorji je hvaležno področje za mešanje alpskih in ilirskih florin elementov. Alpski elementi, ki jih najdemo na Ratitovcu, so razen v prednjem odstavku naštetih še: Hayekova lepnica (*Silene Hayekiana*), toga smiljka (*Cerastium strictum*), Scheuchzerjeva zvončica (*Campanula Scheuchzeri*) in skalna špajka (*Valeriana saxatilis*). Pogrešamo pa vrste Cojzova vijolca (*Viola Zoysii*), julijski lan (*Linum julicum*), Sternbergov klinček (*Dianthus Sternbergii*) in številne druge, kar lahko razlagamo z majhno nadmorsko višino. Ta se posebno pozna na grušču, kamor vdira že bukev. Pogrešamo predvsem visokogorskih pionirjev rastlinstva: madronščico (*Linaria*), mošnjak (*Thlaspi*), mak (*Papaver*) in grobeljnik (*Alyssum*). Najbolj pa nam pade v oči, da ruševja kot

tipične vegetacijske enote pravzaprav ni, ker je pomešano z bukvi in rododendronom in je močno utesnjeno z ene strani od gozda, z druge pa od alpske trate.

Kakor vidimo, visokogorskih vrst ni mnogo, a s tem še ni rečeno, da bi bilo področje floristično revno. Primanjkljaj alpskih vrst bogato krijejo številni ilirski in južni florni elementi, kakor npr.: čemaž (*Allium ursinum*), trpežna srebrenka (*Lunaria rediviva*), pižmica (*Adoxa moschatellina*), brstična konopnica (*Dentaria bulbifera*), dišeča perla (*Asperula odorata*), velevetni popčki (*Omphalodes verna*), gomoljasti gabez (*Symphytum tuberosum*), tevje (*Hacquetia epipactis*), deveterolistna konopnica (*Cardamine enneaphylos*), votli in čvrsti petelinček (*Corydalis cava* in *solida*) ter trpežni golšec (*Mercurialis perennis*).

Posebej naj omenim najdbe velike velestike (*Ligusticum Seguieri*), ki je približala nahajališče na Črni prsti njegovemu strnjenemu rastišču.

Nekateri florni elementi, ki povezujejo Črno prst in Porezen, pa na Ratitovcu popolnoma manjkajo. To sta npr. kratkodlakava popkoresa (*Moehringia villosa*) in alpska možina (*Eryngium alpinum*).

Floristično je Ratitovec zelo raznolik, kar se je dalo že pričakovati zaradi njegove prehodne karakteristike tako v geografskem pogledu kot v pogledu na njegovo nadmorsko višino. Kot vsem prehodom pa tudi temu manjkajo nekateri ekstremni predstavniki tako alpske kot ilirske flore.

Tiskani viri:

Aichinger E.: Vegetationskunde der Karawanken, Jena 1907 — Andrejka R.: V kraljestvu Ratitovca (PV 1925, 1928, 1935) — Fritsch: Excursionsflora, Wien u. Leipzig 1922 — Hegi G.: Alpenflora, 1922 — Hegi G.: Illustrierte Flora Mitteleuropas, 1906—1931 — Kossmat F.: Geologische Karte Bischoflack und Idria, 1910 — Mapa katastrske občine Sv. Križ — Mayer E.: Kritični prispevki k flori slovenskega ozemlja, III (Biološki vestnik 1954) — Mayer E.: Seznam praprotnic in cvetnic slovenskega ozemlja, Ljubljana 1952 — Melik A.: Slovenija — Alpski svet, Ljubljana 1954 — Piskernik A.: Ključ za določevanje cvetnic in praprotnic, 1951 — Petkovšek V.: Nekateri nove in redke vrste rastlin na Slovenskem (Biološki vestnik 1952) — Podatki Hidrometeorološkega zavoda (Mesečna in letna množina padavin v Sorici v letih 1925 do 1940) — Reya O.: Letni tok padavin na Slovenskem (Geografski vestnik 1929, 1930) — Reya O.: Najnižje in najvišje temperature v Sloveniji (Geografski vestnik 1939) — Reya O.: Karta razprostranjenosti srednjih letnih padavin na Slovenskem (Geografski vestnik 1940) — Reya O.: Padavine na Slovenskem (Geografski vestnik 1939) — Seidl F.: Rastlinstvo naših Alp, Ljubljana 1918 — Topografska karta Vojno-geogr. inštituta v Beogradu, 1:25.000 — Wraber M.: Pragozdovi (Biološki vestnik 1952).

Zusammenfassung

DIE PFLANZENWELT DES RATITOVEC

Die Verfasserin erforschte die Flora des Ratitovec (1666 m), der sich oberhalb des Selcatala erhebt. Er ist der äußerste südöstliche Bergkamm der Julischen Alpen mit mehreren Gipfeln. Bearbeitet wurde die obere Gebirgszone oberhalb der Dorfsiedlungen, die hier noch in rund 1100 m Seehöhe liegen. Diese Zone bedecken Wald, Schotter, Alpenwiesen und Felsen. Genau werden die Pflanzengattungen angeführt, die auf dem Schotter, den Alpenwiesen und in der Felsregion gedeihen.

Der Ratitovec befindet sich im Übergangsgebiet zwischen den floristisch schon erforschten Gipfeln der Črna prst, die sich im südlichen Kamm der Julischen Alpen erhebt, dem markanten Kegel des Porezen im julischen Vorland und dem Waldplateau Jelovica. Zwischen den alpinen Gebieten der Črna prst und des Ratitovec liegt niedrigeres Gebiet mit der auch für die Jelovica charakteristischen Vegetation, so daß zwischen beiden Gipfeln keine geschlossene floristische Verbindung besteht. Der Ratitovec ist somit die letzte isolierte Insel alpiner Wiesen, Felsen und Schutthalden, wie es solche in den Vorbergen nirgends mehr gibt. Trotzdem sind diese drei Vegetationseinheiten nicht zu Gänze typisch alpin, weil sich ein starker Einfluß südlicher Elemente bemerkbar macht, besonders in bezug auf die niedrigere Seehöhe und auf die Entfernung vom geschlossenen Hochgebirge. Eine Folge dieser beiden Erscheinungen ist die größere Trockenheit und höhere Wärme, besonders auf den südlichen Hängen, die den Hauptteil des alpinen Gebietes ausmachen. Deshalb treten hier neben alpinen auch thermophile Vertreter auf, die eine größere Wärme beanspruchen, z. B. *Fraxinus ornus* und andere. Unter den alpinen Vertretern vermissen wir aber den größeren Teil jener Alpenarten, die die Feuchtigkeit lieben. Diese sind nur auf wenige kleinere Gebiete beschränkt, in denen der Schnee länger liegen bleibt. Andererseits herrschen alpine Xerophyten vor, Arten, die auf trockenem Boden gedeihen.

Der Ratitovec ist als geographisches und klimatisches Übergangsgebiet zwischen den Julischen Alpen und ihren Vorbergen ein dankbares Mischungsgebiet alpiner und illyrischer Florenelemente. Von den alpinen Elementen vermissen wir doch einige Arten, z. B. *Viola Zoysii*, was sich aus der geringen Seehöhe erklären läßt. Die letztere macht sich besonders am Schotter bemerkbar, in den schon die Buche eindringt. Auffällig ist auch die Tatsache, daß es das Krummholz als typische Vegetationseinheit eigentlich nicht gibt, da es mit Buchen und Rhododendron gemischt ist und einerseits vom Walde, andererseits von Alpenwiesen stark eingengt wird.

Aus alledem ist ersichtlich, daß es nicht viele hochalpine Arten gibt, doch ist damit nicht gesagt, daß das Gebiet floristisch arm wäre. Den Minderbetrag an alpinen Arten ersetzen reiche illyrische und südliche Florenelemente.

Floristisch ist der Ratitovec von großer Verschiedenartigkeit, was schon wegen seines Übergangscharakters sowohl in geographischer Hinsicht als auch in bezug auf seine Meereshöhe zu erwarten war. Wie ähnlichen Übergängen fehlen auch diesem einige extreme Vertreter sowohl der alpinen als auch der illyrischen Flora.

Besonders erwähnt sei der Fund von *Ligusticum Seguieri*, durch den die Fundstelle auf der Črna prst seinem geschlossenen Bereich näher gerückt worden ist.